

Les particularitats d'Andorra i els altres microestats europeus. Aprofitant al màxim la petitesa

Judith PAMPALONA i TARRÉS

Introducció

La investigació social de les darreres dècades s'ha centrat en temàtiques tan diverses com la immigració, la integració social, i els aspectes socioeconòmics en contextos molt diversos. Tanmateix, tan sols una petita proporció d'aquests estudis s'han desenvolupat en microestats, en assumir que per les seves particularitats poden aportar variacions importants en les teories socials fins ara establertes. De fet, part de la literatura sobre microestats existent abans dels anys 80 del segle xx, en la qual se'ls anomena amb freqüència "estats lil·liputencs", assigna als petits estats un cert concepte negatiu i d'anomalia (Catudal, 1975; Combarnous, 1933) i assumeix que els països grans gaudeixen de més avantatges que no pas els de mida reduïda (Baldacchino, 1993, p. 30). Tot i els desavantatges als quals s'havien enfocat totes aquelles investigacions, però, la recerca duta a terme durant les tres darreres dècades ha pogut mostrar que la mida reduïda no és un impediment per al desenvolupament social i econòmic d'un país (H. Armstrong, De Kervenoael, Li, & Read, 1998; H. W. Armstrong & Read, 2000; Grydehøj, 2011).

No existeix una definició consensuada i universal d'estat i, de la mateixa manera, tampoc no existeix un consens universal per a la definició del que es coneix pròpiament com a microestat. Per a tal efecte, cal especificar què entenem per microestat i quins criteris es tenen en compte en aquest cas. Assumint la definició de Domingo (2002), entenem per microestat aquelles unitats estatals de menys de 5.000 km² i una població inferior al milió d'habitants (Domingo, 2002, p. 79; Margarit, 2012, p. 38). Dins d'aquesta mateixa definició es diferencien els microestats grans (aquells que tenen més de 1.000 km²) i els petits, que són els que no arriben a tenir aquesta extensió. Com veurem més endavant, entre els microestats europeus tan sols Luxemburg podria ser considerat com un microestat gran, segons aquesta acotació. Entre la resta de microestats europeus no n'hi ha cap que superi els 468 km², extensió geogràfica del segon microestat més gran d'Europa, Andorra.

A més, en aquesta definició, caldria afegir-hi els diferents criteris que diferenciarien els microestats d'altres petites jurisdiccions no estatals. Els principals criteris que defineixen les realitats microestatals són: l'establiment d'un govern i unes institucions pròpies, el fet de tenir independència administrativa (sobirania pròpia) i, finalment, gaudir de reconeixement diplomàtic internacional (Eccardt, 2005, p. 17). Altres aspectes com l'ètnia, la llengua o la cultura comuna no poden considerar-se com a definitoris d'estat, ja que molts països gaudeixen de societats multiètniques, multiculturals i poliglotes com, de fet, és el cas de molts microestats europeus (Eccardt, 2005).

Microestats, un món a part

Els microestats tenen unes característiques que, d'una banda, els diferencien dels estats més grans, i de l'altra, els solen fer similars entre ells. Això fa necessari el desenvolupament d'unes polítiques específiques i adaptades a les seves pròpies particularitats (Baker, 1992). Com és obvi, els factors diferenciadors dels microestats vers altres realitats estatals són la mida reduïda de la jurisdicció administrativa i/o el baix nombre de població. Tanmateix, els efectes en què aquests factors es converteixen a la realitat quotidiana d'aquests estats és menys evident i més discutida entre la comunitat investigadora. En aquest sentit, el gran interrogant rau si la petita mida d'aquests estats els suposa un impediment per al desenvolupament econòmic i social, o si, al contrari, és una oportunitat que cal aprofitar (Harvey W. Armstrong & Read, 1998; Baldacchino, 2012; Grydehøj, 2011).

Al contrari del que passava en moltes recerques anteriors a la dècada dels 80, els microestats es descriuen en gran part de la literatura com països que, no només han sabut defensar la seva sobirania i mantenir el seu territori (Eccardt, 2005), sinó que en molts casos tenen un sector financer especialment fort (Baldacchino, 1993; Grydehøj, 2011) i una economia prou ferma com per mantenir baixos índex d'atur (vegeu taula 1). Probablement aquesta sigui la causa per la qual els microestats reben fortes influències de migració laboral (Baldacchino, 2008, p. 3) i, en els casos no insulars, també de treballadors transfronterers (Eccardt, 2005, p. 56). Aquesta darrera és també una de les causes per les quals es desenvolupen marcs legislatius específics per aquests casos i, sovint, les lleis d'immigració, de nacionalitat i de drets econòmics presenten restriccions més dures que a la resta de països europeus.

Tot plegat fa que els contextos de microestat requereixin certes estratègies de desenvolupament especials i adaptades al seu cas particular. De fet, és recurrent que els responsables polítics de molts microestats proposin i apliquin lleis que han estat exitoses a altres països grans, creient que també ho seran en un país més petit si s'aplica a més petita escala (Baldacchino, 2012). Tanmateix, això és un error, ja que els aspectes culturals, socials i estructurals d'ambdós contextos són molt diferents, per la qual cosa són necessaris uns altres paradigmes de desenvolupament i que no han de ser els mateixos (Baldacchino, 1993, p. 36). De fet, la mida dels microestats no és necessàriament un limitador per al seu rendiment econòmic. Molts microestats s'estan desenvolupant d'una manera més eficient que els seus homòlegs més grans, mentre que n'hi ha d'altres que es troben en serioses dificultats econòmiques (H. Armstrong et al., 1998, p. 654). Aquest darrer fet demostra que la mida del territori i de la població no té efectes especials en el creixement econòmic d'un país, però sí que fa que requereixi d'una gestió particular per al seu desenvolupament i manteniment.

Els microestats a Europa i les seves particularitats

El nombre de microestats al món ha augmentat de manera significativa durant el segle xx com a conseqüència de la descolonització (Anckar, 2004, p. 1). Molts d'aquests microestats, que es reparteixen per tots els continents del planeta, solen ser territoris insulars o arxipèlags que han assolit la condició d'estats sobirans com a conseqüència del seu aïllament. En el cas de la majoria de microestats europeus, però, la història del seu desenvolupament com a estats sobirans ha estat molt diferent.

A excepció de Malta, que assolí la condició de microestat sobirà després de la seva descolonització del Regne Unit l'any 1964, la resta de microestats europeus han estat territoris independents (no necessàriament sobirans) durant segles, per temes de signatures i cessions de senyories. Tots aquests territoris han estat capaços, durant gran part de la seva història, de mantenir la independència territorial gràcies, en part i en la majoria de casos, al protectorat dels territoris veïns i, en altres casos, a la seva neutralitat (Eccardt, 2005, pp. 27–31). Gràcies a aquesta neutralitat, per cert, els microestats europeus comparteixen la particularitat de no tenir exèrcit o, en cas de tenir-lo, que sigui molt reduït (Eccardt, 2005).

Tot i que és fàcil pensar el contrari ateses les limitacions de recursos que presenten els territoris microestats, en part a causa de la poca variabilitat del seu territori, han demostrat tenir un nivell òptim d'estabilitat econòmica i política, cosa que permet un desenvolupament satisfactori de la seva economia. Bona prova d'això són els alts nivells de PIB per càpita que s'observen en molts d'aquests contextos (vegeu taula 1),¹ i el creixement vertiginós que han experimentat els microestats europeus durant les darreres dècades del segle xx. No només Andorra ha passat de tenir un entorn rural, amb una economia centrada principalment en el sector primari, a tenir una activitat econòmica altament basada en el turisme, el comerç i els serveis; de fet, aquesta és una característica que comparteixen una gran part de microestats europeus (Eccardt, 2005). Probablement, la principal causa d'aquest fenomen és el ràpid creixement dels mercats a nivell intern barrejada amb la capacitat d'obertura i d'adaptació als canvis externs (H. Armstrong et al., 1998) que aquests països han hagut de tenir per sobreviure.

Així doncs, el creixement econòmic experimentat pels microestats durant la segona meitat del segle xx ha fet que els seus índexs d'atur estiguin, encara avui en dia i malgrat la crisi econòmica, molt per sota de la mitjana europea (taula 1), que és del 9,9% segons el *Llibre mundial de dades* de la CIA. Tenint en compte aquesta darrera dada, juntament amb la història recent d'Europa, no és estrany que durant les sis darreres dècades aquests països hagin rebut fortes onades migratòries provinents de diversos països europeus, especialment dels estats veïns.

Com a conseqüència del fort creixement econòmic experimentat i la migració laboral rebuda durant el passat mig segle, la majoria dels microestats europeus estats tenen actualment una alta concentració poblacional (taula 1) que, a més, es complementa amb uns alts percentatges d'immigrants. En els casos d'Andorra i Mònaco la població immigrant supera la nativa en nombre, segons les estadístiques de l'any 2014. L'únic cas en què les estadístiques no reflecteixen aquests alts índexs d'immigració és la República de Malta, les característiques de la qual difereixen en gran mesura de la resta de microestats europeus (és un territori insular, no és un protectorat sinó una antiga colònia, té una cultura i una arrel idiomàtica diferent a la dels països més propers a l'illa, etc.) (taula 1). L'entrada d'immigrants en el cas maltès té uns motius

i condicions molt diferents a les descrites per als altres microestats, i en un alt nombre de situacions es tracta de migracions irregulars (Lutterbeck, 2009, p. 121) que, d'altra banda, no apareixen en les estadístiques reflectides en la taula 1 d'aquest document. La Ciutat del Vaticà també és una excepció en tots els efectes descrits, doncs la majoria de les particularitats que presenta quant a estructura i població són incomparables amb la resta d'estats.

Com a conseqüència d'aquest encadenat de fenòmens, els microestats europeus s'han vist obligats a dur a terme certes estratègies de desenvolupament que només es poden entendre en aquests contextos. Es tracta de països amb unes característiques econòmiques i unes possibilitats laborals que, a priori, els converteixen en destinacions molt atractives per migrar: baix índex d'atur, sous alts, contextos molt segurs i amb un baix nivell de vandalisme, baixos impostos (solen ser o haver estat paradisos fiscals), baixa segregació social (tot i l'alt nombre d'immigrants), etc. Tanmateix, a causa d'això, els governs microestatals tendeixen a desenvolupar polítiques que afavoreixen els seus nadius amb la finalitat de conservar seva essència social i cultural i, d'altra banda, per tal d'evitar ser absorbits per les economies dels grans estats (Harvey W. Armstrong & Read, 1998). Com sostenen Armstrong i Read (1998; 2000), una excessiva dependència exposa l'economia d'un microestat al risc de tenir activitats foranes entre les seves principals fonts de supervivència. Aquesta situació provocaria que aquestes petites jurisdiccions no poguessin enfortir-se per si soles i, per tant, és necessari controlar aquest fet amb algunes polítiques dirigides a la immigració, la nacionalitat i, fins i tot, als drets econòmics, com és el cas del Principat d'Andorra.

Totes aquestes polítiques no sempre han estat acceptades, sobretot si es comparen o s'observen des de contextos més grans, on, d'altra banda, no serien aplicables perquè no comparteixen la majoria de característiques i experiències que un microestat comprèn. Tot i que les seves restriccions són força més dures que a la resta de països europeus, i la majoria d'ells no admeten la doble ciutadania (taula 1), els microestats no són els únics països que implementen polítiques restrictives vers els drets de naturalització i doble nacionalitat. Tots els estats tenen un nombre mínim d'anys de residència per tal d'obtenir la naturalització d'aquell país. També hi ha d'altres estats que tenen restringida o prohibida la doble nacionalitat; són els casos d'Àustria, que té un alt índex d'immigració, i altres països com Holanda, Dinamarca o Noruega, que tenen alguns dels millors estats del benestar d'Europa i que són també destinacions molt desitjables per migrar. Fa uns anys, Alemanya i Àustria també aplicaven restriccions als drets econòmics dels immigrants. Com a Andorra, per tant, la figura dels prestanoms en els negocis era l'ordre del dia.

AGRAÏMENT

Judith Pampalona i Tarrés agraeix l'ajut de tercer cicle del Govern d'Andorra, ATC008- AND, cursos acadèmics: 2011-2012, 2012-2013 i 2013-2014.

Judith Pampalona i Tarrés,
doctoranda en antropologia social i econòmica a la UAB

PAÍS	DOBLE NACIONALITAT	NATURALITZACIÓ (període residència)	EXTENSIÓ (km ²)	HABITANTS (2014)	MIGRANTS % (2010-14)	ATUR %	PIB per càpita (\$)
Andorra	NO	20 anys	468	80.153	61	4 (2012)	41.000 (2013)
Liechtenstein	NO	30 anys	157	37.194	34,7	2,3 (2012)	89.400 (2009)
Luxemburg	SI	7 anys	2 586	556.074	34,2	7,1 (2014)	92.400 (2014)
Malta	SI	5 anys	316	427.404	3,7	5,9 (2014)	31.700 (2014)
Mònaco	NO	10 anys	2,02	38.066	64	2 (2012)	78.700 (2013)
San Marino	NO	30 anys	61	31.637	37,9	7 (2012)	55.000 (2013)
Vaticà	SI	Segons funcions	0,44	≈800	100	--	--

Taula 1: Informació bàsica disponible dels microestats europeus²

Bibliografia

- ANCKAR, D. (2004). "Regime choices in microstates: The cultural constraint." *Commonwealth and Comparative Politics*, 42(2), 206–223.
- ARMSTRONG, H.; DE KERVENOEL, R. J.; LI, X.; READ, R. (1998). "A comparison of the economic performance of different micro-states, and between micro-states and larger countries". *World Development*, 26(4), 639–656.
- ARMSTRONG, H. W.; READ, R. (1998). "Trade and Growth in Small States: The Impact of Global Trade Liberalisation". *The World Economy*, 21(4), 563–585.
- ARMSTRONG, H. W.; & READ, R. (2000). "Comparing the economic performance of dependent territories and sovereign microstates". *Economic Development and Cultural Change*, 48(2), 285–306.
- BAKER, R. (1992). "Scale and Administrative Performance: the Governance of Small States and Microstates". In R. Baker (Ed.) *Public administration in small and island states* (pp. 5–25). West Hartford, CT.: Kumarian Press.
- BALDACCHINO, G. (1993). "Bursting the bubble: the pseudo-development strategies of microstates". *Development & Change*, 24(1), 29–51.
- BALDACCHINO, G. (2008). "Island Brands and 'The Island' as a Brand: Insights from Immigrant Entrepreneurs on Prince Edward Island". *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 9(4), 373–377.
- BALDACCHINO, G. (2012). "Governmentality is All the Rage: The Strategy Games of Small Jurisdictions". *The Round Table*, 101(3), 235–251.
- CATUDAL, H. (1975). "The plight of the Lilliputians: an analysis of five European microstates". *Geoforum*, 6(3-4), 187–204.
- COMBARNOUS, G. (1933). *Les Vallées d'Andorre. Voyage aux états Lilliputiens*. Montpellier: Éditions Les Chênes Verts.
- DOMINGO, J. (2002). "Migracions i microestats". *Papers: Revista de Sociologia*, (66), 77–91.
- ECCARDT, T. (2005). *Secrets of the Seven Smallest States of Europe: Andorra, Liechtenstein, Luxembourg, Malta, Monaco, San Marino, and Vatican City*. New York: Hippocrene Books.

- GRYDEHØJ, A. (2011). "Making the Most of Smallness: Economic Policy in Microstates and Sub-national Island Jurisdictions". *Space and Polity*, 15(3), 183–196.
- LUTTERBECK, D. (2009). "Small Frontier Island: Malta and the Challenge of Irregular Immigration". *Mediterranean Quarterly*, 20(1), 119–144.
- MARGARIT, E. (2012). *Les relacions frontereres entre el Principat d'Andorra i l'Alt Urgell: anàlisi dels moviments de població fronterers vinculats al món laboral, el comerç, la formació, l'oci, les xarxes de parentesc i d'amistat i les condicions de vida*. Encamp: Centre de Recerca Sociològica.

1- La mitjana del PIB per càpita de la Unió Europea és 39.200 \$ l'any 2014 (*Llibre mundial de dades*, CIA).

2- Fonts de dades: Banc mundial de dades (Banc Mundial) www.worldbank.com; CIA World Factbook:

www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/; Mairie de Monaco: www.mairie.mc; Principality of Liechtenstein:

www.liechtenstein.li/en; Govern d'Andorra: www.govern.ad; Government of Malta: www.gov.mt; City Government of San

Marino: <http://www.ci.san-marino.ca.us>; Ministry of Justice of Luxembourg: <http://www.bienvenue.lu>